

جغرافیای جرم خیزی در کلان شهر تهران

(مطالعه موردی سرقت و قتل)

موسی عباسی *

محمد اخباری **

چکیده:

مقوله ناهنجاری اجتماعی و در کنار آن بروز رفتارهای جرم خیز که در قالب مکان‌های جغرافیایی ظاهر میشود، تبدیل به مهمترین چالش در نظام سکونت شهری جهان شده است. به همین منظور ایجاد محیط‌های امن به اشکال مختلف، بعنوان یک اولویت اساسی در دستور کار دولت‌ها می باشد. با افزایش آمار بزهکاری و کاهش امنیت، نگرشهای عمیقی در حوزه انتظامی و مدیریت شهری پدید آمده و ملاحظات امنیتی با لحاظ الگوهای جدید برنامه‌ریزی شهری افزایش یافته است. در پژوهش حاضر به شناسایی رابطه بین شرایط محیطی و مکانی در ارتکاب جرم با عنوان بررسی جغرافیای جرم‌خیزی در کلان‌شهر تهران (مطالعه و بررسی قتل و سرقت) پرداخته و به منظور کسب نتیجه منطقی، آمار فراوانی قتل و سرقت در سالهای ۸۸ و ۸۹ مربوط به کلان شهر تهران، مورد تجزیه تحلیل قرار گرفت و درصد فراوانی هر یک از جرایم در نقاط مختلف تهران با ذکر علل بررسی گردید.

نتایج تحقیق نشان می دهد به موازات رشد، اندازه و جمعیت شهر تهران و به تبع آن افزایش تراکم و تنوع کارکرد ها و با کم شدن کنترل های جمعی، افزایش سطح اصطکاک افراد و از هم گسیختن پیوند های اجتماعی، برخی نیروهای منفی تسهیل کننده ارتکاب جرم در فضای شهر ایجاد شده است. این امر بدلیل تمرکز و تنوع شدید فعالیتها و رفت و آمد در بخش مرکزی شهر بیشتر است. برخی بزه های اجتماعی بیشتر در محل سکونت و زندگی مجرمین، برخی در محل کار و فعالیت های آنها و برخی در سایر مکان ها رخ می دهد. از طرفی تحرکات مکانی، عامل مهمی در افزایش جرایم در مکان های جغرافیایی مقصد مهاجرت (شهر تهران) می باشد.

کلمات کلیدی: جرم خیزی - ارتکاب جرم - قتل و سرقت - کلان شهر تهران

*دانش آموخته ی کارشناسی ارشد رشته جغرافیای سیاسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی

**هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی

تاریخ پذیرش: ۹۱/۱/۲۷

تاریخ دریافت: ۹۰/۸/۱۷

مقدمه

افزایش بی‌رویه جرم و جنایت در شهرها از پیامدهای منفی ازدیاد جمعیت و رشد شتابان شهرنشینی و صنعتی شدن دنیای امروز می‌باشد که به صورت یکی از مشکلات حاد اکثر شهرهای جهان درآمده است. به طور کلی بزه‌های اجتماعی و جلوه‌های مختلف خشونت و ناهنجاری علاوه بر ایجاد حس ناامنی و بدبینی، لطمات سنگین روحی، جسمی و مالی بر دوش شهروندان می‌گذارد.^۱

بررسی‌های مکانی وقوع جرایم به‌خوبی نشان می‌دهد، مجرمین در ارتکاب جرم اغلب دست به انتخاب‌های کاملاً منطقی زده و به دنبال ساده‌ترین، کم‌خطرترین و مناسب‌ترین فرصت‌ها و شرایط بوده در محدوده شهر مناطقی را به عنوان محل انجام بزه خود انتخاب می‌نمایند که شرایط مناسبی داشته باشد.^۲ بنابراین شناسایی شرایط مکانی به وجود آورنده فرصت‌های جرم و یا تسهیل‌کننده آن، با تکیه بر اصول علم جغرافیا ضروری به نظر می‌رسد. بدین وسیله می‌توان با تغییر این شرایط و خلق فضاهای مقاوم در برابر جرم، به‌طور مؤثری از میزان ناهنجاری‌های شهری کاست،^۳ با توجه به اینکه موضوع، جغرافیای جرم خیزی در کلان شهر تهران (مطالعه موردی قتل و سرقت) می‌باشد، جغرافیای کلان شهر تهران مورد بررسی قرار گرفت. با توجه به آمار و داده های بدست آمده به تجزیه و تحلیل، شناسایی و جغرافیای هر یک از جرایم پرداخته خواهدشده و درصد فراوانی هر یک نیز به صورت مجزا مورد تحلیل قرار خواهدگرفت و در پایان نیز نتایج و پیشنهادات حاصله ارایه گردیده است.

سابقه تحقیق:

از دیرباز فلاسفه و اندیشمندان مباحث مفصلی را به این موضوع اختصاص داده‌اند و تا به امروز این روند ادامه داشته است. هرچند که توجه و علاقه به تحلیل فضایی- مکانی جرایم و به‌طور کلی بررسی رابطه مکان و جرم طی چند سال اخیر و به ویژه در دهه پایانی قرن گذشته (میلادی) در محافل علمی جهان بسیار بیشتر شده است.^۴ شاید بتوان گفت نخستین کسی که در رابطه با تأثیر محیط جغرافیایی بر انسان اظهار کرده است بقراط پزشک بزرگ عصر باستان بوده است. وی به پزشکان توصیه می‌کرد. در اقلیم، فصول، بادهای و هوا و تعمق بیشتری نمایند و از تأثیر این عوامل غافل نمانند و از آن برای بهبود آدمیان حداغای بهره‌برداری را به عمل آورند، (کی‌نیا، ۱۳۷۳، ص ۴۶۵). ارسطو از جمله فیلسوفانی است که از مفهوم محیط بیولوژیک سخن گفته است و به بررسی تأثیر اقلیم، دما و اوضاع محیطی در رشد حیوانات پرداخته است. وی به تأثیر فراوان شرایط آب‌وهوایی در روانشناسی اجتماعی و اصول عقاید در زندگی بشر تأکید کرده و حتی معتقد بود که عظمت یونانیان بیشتر به محیط طبیعی مساعدی که در آن به‌سر می‌برند بستگی دارد.

کته فیزیکدان و منجم بلژیکی به کمک اعداد و ارقام، همبستگی و ارتباط محیط جغرافیایی و جرم را نشان داد. به اعتقاد وی جرایم ارتكابی در یک جامعه و نوسانات متناوب آن مانند یک تابع ریاضی وابسته به تغییرات شرایط اقتصادی و اجتماعی زمان و

^۱ (Green Bergand Rohe, ۱۹۸۴. p. p. ۴۸-۸۱).

^۲ برای اطلاع بیشتر به سند شماره ن ک ۱۰/۱۶۹- AI CONF- ترجمه بشارت، ۱۳۷۴، ص ۱۰ مراجعه شود.

^۳ (Loukaitou, ۱۹۹۷. P۵).

^۴ (Anselin, ۲۰۰۰. P. ۲۱۳)

مکان می‌باشد. در برخی منابع کتله را پدر آمار جغرافیایی و از جمله پایه‌گذاران مکتب جغرافیای جنایت معرفی نموده اند و گفته می‌شود تحقیقات او باعث شده است تا جرم به عنوان یک پدیده اجتماعی تابع در متغییر زمان و مکان شناخته شود، (کی‌نیا، ۱۳۷۳، ص ۴۶۹).

از دیگر کسانی که با الهام از مطالعات و نگرش کتله به بررسی جرم و شرایط محیطی پرداخته است، «انریکو فری» استاد حقوق کیفری دانشگاه رم می‌باشد. وی نظریه خود را درباره «قوانین مکانیک اجتماعی» با تکیه بر مطالعات آماری بنیان نهاد. وی معتقد بود همانگونه که در حجم معینی از محلول، حلالی با درجه حرارت معین و مقدار مشخص حل می‌شود، لذا یک اجتماعی معین نیز میزان مشخصی از جرم را تحمل می‌نماید و از این میزان بیشتر یا کمتر نمی‌تواند باشد، وی جرم را نتیجه عوامل پیچیده و قاطع سرشت انسانی و محیط جغرافیایی «اعم از محیط طبیعی و انسانی» می‌داند، (کی‌نیا، ۱۳۷۳، ص ۴۷۴).

در سال‌های ۱۹۲۶ و ۱۹۴۵ السورت هانتینگتون جغرافیدان برجسته آمریکایی تحقیقاتی در زمینه نقش عوامل جغرافیایی در وقوع انواع جرم‌ها انجام می‌دهد. در سال‌های ۱۹۲۹ و ۱۹۴۲ مفاهیم اکولوژی شهری که در مکتب دانشگاه شیکاگو به وسیله «رابرت پارک» «ارنست برگس» «رودریک مکنزی» پایه‌گذاری شده بود به وسیله دو محقق برجسته به نام‌های، «کلیفورد شار» و «هنری مک‌کی» به کارگرفته می‌شود. در یک جمع‌بندی به نظر می‌رسد بتوان سیر تکوینی پژوهش‌های جغرافیای جرم و جنایت در شهرها را از گذشته تا به امروز، طی سه دوره زیر خلاصه نمود:

دوره اول: تأثیر عوامل محیط طبیعی چون، آب و هوا، باد، دما، عرض جغرافیایی، کوه، دشت و دریا، در رابطه با کجروی‌های بشری موضوع مطالعات جغرافیای جرم در این دوره را تشکیل می‌دهد.

دوره دوّم: گری و کتله در سال ۱۸۳۳ نخستین پژوهش‌های علمی جغرافیای جرم را با بهره‌گیری از اندیشه‌های اکولوژی اجتماعی انجام دادند. (Anselin, ۲۰۰۰, P. ۲۱۶).

دوره سوّم: از دهه ۱۹۹۰ علاقه و توجه فزاینده‌ای به پژوهش‌های مربوط به مکان و جرم در محافل علمی جهان صورت گرفته است.:

سوابق پژوهشی در کشور ما، بدلیل تازگی و جدید بودن موضوع و اینکه بررسی‌های مربوط به بزهکاری و جرم را عموماً در حوزه علوم جامعه‌شناسی، حقوق جزا و روان‌شناسی می‌دانند و در کشور ما رشته جغرافیا آن‌گونه که باید و شاید نتوانسته است جایگاه خود را در زمینه علت‌یابی مکانی- فضایی و بروز جرایم مشخص نماید، لذا بیشترین تحقیقات در زمینه بروز بزهکاری در کشور با رویکردی جامعه‌شناسی، حقوقی و روان‌شناسی انجام گرفته است. در این مطالعه سعی شد تا ضمن بررسی پراکندگی جغرافیایی جرایم و شناسایی مکانهای جرم خیز در سطح شهر تهران، به ارزیابی مکانی شهر و حوزه های جرم در رفتار و فعالیتهای غیر قانونی پرداخته شود. در این بررسی از روشهای تحلیل همبستگی و فرصت های جرم بر اساس نمونه گیری طبقه ای تصادفی استفاده شد. مطالعه دیگری که توسط کلانتری و همکاران در سال ۱۳۸۵ با عنوان شناسایی کانون های جرم خیز شهری صورت گرفت که این مطالعه به منظور کنترل و پیشگیری مکانی بزهکاری دیدگاههای مختلفی ارائه شد. از جمله رویکردهای مهم در این خصوص (کانون های جرم خیز) می‌باشد. در این مقاله سعی شده تا ضمن تشریح مبانی نظری این رویکرد، پیشینه مطالعات صورت گرفته در کشورهای مختلف جهان، دلایل اهمیت، روشها، ابزار و فنون شناسایی و تحلیل کانونهای جرم خیز شهری بیان گردد.

روش تحقیق:

در این مطالعه روش گردآوری اطلاعات مورد نیاز، بیشتر به صورت کتابخانه‌ای و مراجعه به سایت‌های مختلف اینترنتی انجام شده است همچنین با استفاده از نرم افزار ArcGIS ۹.۳ نقشه پایه سر کلانتری های تهران تهیه شد تا به کمک آن بتوان پراکنش نقاط جرم را در محدوده هر کلانتری تهیه کرد. با جمع آوری داده های پایه به عنوان لایه های اطلاعاتی به تهیه نقشه پایه سر کلانتری ها و نقاط آلوده در محدوده های فوق اقدام شد.

- از نظر ماهیت، از نوع کاربردی است.
- از نظر متدولوژی، مبتنی بر توصیفی-تحلیلی است.
- از نظر رویکرد فلسفی، بیشتر از مدل های جغرافیایی رفتاری تاثیر پذیرفته است
- از نظر مدلینگ، علاوه بر بهره گیری از مدل های جغرافیایی که تا کنون توسط جرم شناسان مورد مطالعه قرار گرفته، دیاگرام سه گوشه با عنوان عوامل موثر بر وقوع جرم در کلان شهر تهران با محوریت بررسی علل مکانی - فضایی، فرهنگی - اجتماعی، فردی - شخصیتی طراحی گردیده و فاکتورهایی که بر تولد و رشد جرایم تاثیر مستقیم و غیر مستقیم دارد، در فصل مربوطه مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. از آنجا که در این پژوهش از روش مقطعی بهره گرفته شده است، بنابراین قلمرو زمانی موضوع تحقیق، بین سالهای ۱۳۹۰-۱۳۸۸ می باشد.

بیان مساله:

مقوله ناهنجاری اجتماعی و در کنار آن بروز رفتارهای جرم خیز که در قالب مکان‌های جغرافیایی ظاهر میشود، تبدیل به مهمترین چالش در نظام سکونت شهری جهان شده است. به همین منظور ایجاد محیط‌های امن به اشکال مختلف، بعنوان یک اولویت اساسی در دستور کار دولت‌ها می باشد. با افزایش آمار بزهکاری و کاهش امنیت، نگرشهای عمیقی در حوزه انتظامی و مدیریت شهری پدید آمده و ملاحظات امنیتی با لحاظ الگوهای جدید برنامه‌ریزی شهری افزایش یافته است.

اهداف تحقیق:

- الف) مهم‌ترین هدف در این پژوهش اثبات توانایی محقق در بکارگیری روش تحقیق علمی است.
- ب) مطالعه و بررسی رابطه میان جرم و مکان وقوع آنها، شناسایی و طبقه‌بندی مکان‌ها و آرایه مدلی از فرایندهای مکانی-فضایی بروز جرایم شهری است.

سؤالات اصلی تحقیق:

۱) علل وقوع جرائم خاص در برخی از مناطق شهر های بزرگ چیست؟

۲) آیا نوع جرائم و تخلفات با بافت جغرافیایی و فضای محلات شهری رابطه دارد؟

فرضیات تحقیق:

- الف) وقوع برخی جرائم با ساختار طبقاتی محلات شهری رابطه دارد.
- ب) بین تراکم جمعیت در مناطق مختلف شهر و نواحی داخل آنها و میزان جرایم آنها ارتباط مستقیم وجود دارد.

ج) توزیع جرایم در شهر تهران تابعی است از ویژگیهای نواحی شهری و شرایط مورد نیاز تحقق هر یک از جرایم مانند خلوتی، تاریکی محل و یا شلوغی و ازدحام که در بخش مرکزی، نواحی حاشیه ایو یا حتی برخی از محلات شهر معمولاً بیشتر اتفاق می افتد.

تعاریف و مفاهیم مورد نیاز:

کلانشهر: درباره مادر شهر یا کلانشهر تعاریف زیر ارائه شده است: شهر مادر در یک مستعمره یا سکونتگاه. بنابراین پایتخت یا شهر عمده یک کشور، خدمات دهنده به عنوان مقرر حکومتی یا به عنوان مرکز اصلی تجاری یا بزرگترین شهر با تراکم مردم در یک ناحیه وسیع، (محتسبی، ۱۳۸۰، ص ۲۵). که حداقل دارای یک میلیون نفر جمعیت باشد و در سلسله مراتب شهری بتواند به صورت مرکز کنترل اقتصاد جدید درآمد و بر ناحیه ای دارای پنج تا سی میلیون نفر جمعیت کنترل داشته باشد، (شکویی، ۱۳۷۳، ص ۱۹۹). کلانشهر برای اولین بار توسط گاتمن با توجه به تحولات جدید در امریکا ابداع شد. او معتقد است که شمال شرق امریکا با یک توسعه عجیب روبه رو است از مجموعه ای بهم پیوسته از مادر شهر ها، حومه ها و مناطق وابسته به آنها که از طریق خطوط زمینی (اتوبانها و جاده ها) و حتی راههای هوایی و آبی به هم مربوط شده اند و جدیدترین شکل سکونت شهری در قرن بیستم را پدید آورده اند.

ناحیه: ناحیه محصول جغرافیا و تاریخ است یعنی حاصل عمل آگاهانه سیاستمداران، مردم واقعی و ساختار جامعه می باشد. پس هر ناحیه جغرافیایی، عملکردی است که در یک ساختار خاص اجتماعی - اقتصادی به انجام رسیده باشد، (شکویی، ۱۳۷۸، ص ۳۲۲).

ناحیه سیاسی: ناحیه سیاسی دربرگیرنده بخش کوچکتري از فضا است که در آن ترکیب عناصر محیطی با کارکردهای سیاسی حاصل از فعالیت های انسانی، چهره خاص را می آفریند که از انسجام و یکپارچگی بیشتری برخوردار است در این مورد می توان کشور یا دولت ملی را مصداق معرفی کرد.^۵

قانون: مجموعه ضوابطی است که برای نظم و نسق بخشیدن به نوع و شکل رفتار و اعمال انسانی در روابط افراد جامعه، دولت و مردم، سازمانها، اشخاص حقیقی و حقوقی با یکدیگر وضع می شود و در واقع این قوانین هستند که محدوده اعمال مجرمانه و رفتار های ناهنجار را تعریف می نمایند. (کاتوزیان، ۱۳۶۶، ص ۲۷).

کانون جرم خیز: اصطلاح کانون های جرم خیز که معنای لغوی آن به انگلیسی «نقاط داغ» است از علم زمین شناسی اقتباس شده است و به محل هایی اطلاق می شود که محل خروج ماگما و مواد مذاب آتشفشانی است. این واژه اولین بار توسط « شرمن »^۶، « گارتین »^۷، و « برگر »^۸ در سال ۱۹۸۹ و برای تحلیل مکانی بزهکاری مورد استفاده قرار گرفت. این واژه بیانگر یک مکان یا محدوده جغرافیایی است که میزان بزهکاری در آن بسیار بالاست. (تایلر، ۱۹۹۸، ص ۳).

^۵ (میرحیدر، ۱۳۷۶، ص ۳۶، به نقل از دانکن).

^۶ Sherman

^۷ Gartin

^۸ Buerger

نقاط جرم خیز یا نقاط داغ: به محدوده‌های مشخص و با ابعادی کوچکتر از مکان‌های جرم خیز اطلاق می‌شود. در واقع این واژه به تمرکز جرم در برخی مکان‌های شهری اشاره دارد و نشان‌دهنده آن است که در برخی نقاط مشخص (مثلاً یک مغازه یا یک مرکز فساد خانگی) به دفعات عمل مجرمانه تکرار می‌شود. (پیز، ۱۹۹۶، ص ۱).

حاشیه‌نشینی: حاشیه‌نشینی، زاغه‌نشینی، آلونک نشینی، کوچ‌نشینی و کپرنشینی، جملگی مترادف یکدیگر هستند. حاشیه‌نشینان کسانی هستند که در محدوده اقتصادی شهر زندگی می‌کنند ولی جذب نظام اقتصادی و اجتماعی آن نشده‌اند. (اصغری زمانی، ۱۳۸۳، ص ۳۹-۳۸). منطقه حاشیه مکانی است که در آن امکانات و تسهیلات اولیه زندگی نظیر آب آشامیدنی، فاضلاب مناسب و... وجود ندارد و جاری از شرایط غیر بهداشتی و شیوع انواع بیماری است. (محتسبی، ۱۳۸۰، ص ۲۵).

امنیت و اجتماع: معنای لغوی امنیت، رهایی از تشویش، اضطراب، ترس (نصری، ۱۳۸۱، ص ۱۱۴)، یا احساس آرامش و اطمینان خاطر است. (ماندل، ۱۳۷۹، ص ۴۴).

با عنایت به این تعاریف، گفته می‌شود پیش فرض امنیت تهدید است و بدون اشاره صریح یا ضمنی به ایده تهدید، این مفهوم بی معنا می‌باشد. در واقع امنیت یعنی رفع تهدید، استفاده بهینه از فرصت است و برقراری امنیت منوط به رهایی نسبی از تهدید و بهره‌گیری بهینه از فرصت‌ها است. (خلیلی، ۱۳۸۱، ص ۴۴۸).

جامعه: اگوست کنت، جامعه را یک اندام اجتماعی تصور می‌کند که در درون آن نیروهای اجتماعی وجود دارند و این نیروها محصول یک توافق و تعاون‌اند. (فریزی، ۱۳۷۴، ص ۲۴).

جرم: جرم به هر فعل یا ترک فعلی اطلاق می‌شود که در قانون برای آن مجازات تعیین کرده باشند. در واقع جرم یک عمل عمدی و ارادی بر علیه قانون است که غیرقابل حمایت و بخشودن بوده و مجرم باید به وسیله دولت دستگیر و مجازات شود. (Hagan, ۱۹۸۸: ۴۸). (عبدی، ۱۳۶۷، ص ۱۷).

سرقت: سرقت را معمولاً ربودن مال دیگری بدون اطلاع یا رضایت وی و با قصد برنگرداندن آن خوانده‌اند. به عبارت دیگر سرقت، تصرف غیرقانونی در مال دیگران با خشونت یا بدون خشونت می‌باشد. (سروستانی، ۱۳۸۳، ۶۰ (لنگرودی، ۱۳۷۸، ص ۲۱۵۹).

جرم شناسی: از اهداف مهم علم جرم‌شناسی مبارزه با بزهکاری، شناسایی عوامل جرم‌زا عبارتست از^۹

الف) عوامل درونی شامل: عوامل فردی (بیولوژیک)، جنس، سن، اندام، عدم تقارن جسمی، وضع مزاج، ضعف یا قدرت بدنی.

ب) عوامل بیرونی شامل: ویژگی‌های محیط طبیعی، وضع آب‌وهوا، فصول، شب و روز، درجه حرارت، رطوبت، باد و ...

ج) ویژگی‌های محیط اجتماعی (انسانی) شامل: شهر، روستا، محله، کوچه، مسکن، خانواده، دوستان، معاشران، نوعی شغل، مهاجرت، پیشینه فرهنگی، (کی‌نیا، ۱۳۷۳، ص ۱۲).

قتل: فعل یا ترک فعل انسان که موجب مرگ انسانی دیگر شود. (لنگرودی، ۱۳۷۸، ص ۲۸۷۱). قتل اقسام گوناگون دارد از جمله قتل عمد، قتل غیرعمد و شبه عمد.

^۹ (خیری، ۱۳۸۰، ص ۹۴):

محیط جغرافیایی: محیط جغرافیایی از در هم تنیدگی شرایط اجتماعی، اقتصادی ساختار جامعه و لایه زندگی به وجود می‌آید. از این رو مفهوم محیط جغرافیایی قبل از همه تأکید در موجودیت ساختار جامعه دارد و در طرح این مفهوم نمی‌توان ساختار جامعه را از شرایط محیطی جدا ساخت، (افشار، ۱۳۸۲، ص ۷۴).

منطقه بندی: تقسیم یک شهر به مناطق ویژه با مرزهای معین برای نقش‌پذیری هر یک از این مناطق را منطقه‌بندی شهری می‌گویند. (شکویی، ۱۳۷۳، ص ۲۴۱).

ناحیه‌بندی: عبارتست از تقسیم مناطق شهر به چند ناحیه که دارای مرزهای معین باشد. این مرزبندی در جهت سهولت امر خدمات‌رسانی بوده و از سوی شهرداری‌ها اعمال می‌گردد. ناحیه در چهارمین رده تقسیمات شهری با پوشش جمعیتی تقریبی بین ۴۰ تا ۷۰ هزار نفر تعریف می‌شود، (هادی‌پور، ۱۳۷۸).

امنیت اجتماعی و نظریات و دیدگاه‌ها

امنیت اجتماعی از نگاه باری بوزان: امنیت اجتماعی از نگاه بوزان به قابلیت الگوهای سنتی زبان، فرهنگ، مذهب، هویت ملی مربوط است، (بوزان، ۱۳۸۷، ص ۳۴). بوزان با تأکید بر حفظ عناصر اصلی جامعه، تحقق شرایط امن و بدون خطر را برای جامعه میسر می‌داند.

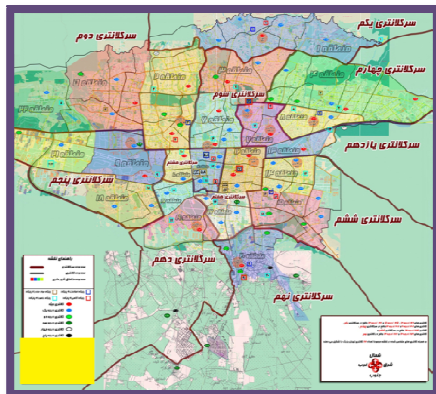
مبانی نظری جغرافیای جرائم شهری: هر فرد در قالب زمان و مکان مشخص زندگی می‌کند و با توجه به کنش‌های فردی و اجتماعی خود، درگیر با مکانهای خاص و در تعامل با کسانی است که به شیوه اجتماعی با او زندگی می‌کنند بنابراین ایفای کارکردهای اساسی او و همچنین تأثیر و تأثر متقابل بین فرد و اجتماع و فضای پیرامون او در این محدوده قرار دارد. آنچه در بررسی جغرافیای جرایم شهری اهمیت دارد رابطه فضا و محیط شهری با رفتارهای اجتماعی (از نوع منفی و ناهنجار آن) می‌باشد

دکترین بازدارندگی: فرض اصلی در این نظریه این است که انسانها اساساً عقلانی عمل کرده، در مورد ارتکاب هر نوع کج رفتاری تحلیل داده- ستانده می‌کنند و چنانچه هزینه ارتکاب بیش از منفعت آن باشد، از کج رفتاری خودداری خواهند کرد. بنابراین مجازات- یعنی کنترل اجتماعی از طریق بازداشت، محاکمه، زندان و یا اعدام مجرم- مانع ارتکاب جرم و عدم مجازات مشوق کج رفتاری می‌شود. (سروستانی، ۱۳۸۸، ص ۵۴).

ویژگیهای منطقه مورد تحقیق:

قلمرو مکانی: همانگونه که از عنوان تحقیق برمی‌آید مکان بررسی، محدوده جغرافیایی کلان شهر تهران می‌باشد که به مرزهای بیرونی مناطق بیست‌ودوگانه تهران ختم می‌شود، شکل (۱). مبنای بررسی و تعیین محدوده جغرافیایی تهران و محدوده مناطق و نواحی داخلی آن، طبق تقسیم‌بندی انتظامی تهران بزرگ می‌باشد. لذا قلمرو مکانی، شهرستان‌های تهران، ری و شمیرانات می‌باشد که با تعداد زیادی از شهرک‌های اقماری پیرامونش، نظام فضایی پیچیده‌ای را تشکیل می‌دهند که مسائل مربوط به جرم و جنایت در آنها مرتبط با دیگر مسائل اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی شهر تهران است. در پژوهش حاضر به بررسی ناهنجاری‌های اجتماعی و وقوع جرایم در محدوده شهر تهران بسنده شده و زاینده‌های شهری مانند زورآباد کرج، قلعه حسن‌خان،

اسلامشهر، شهریار و دیگر اجزای ناهنجار شهری هم‌پیوند با تهران خارج از قلمرو مکانی این پژوهش بوده و مورد مطالعه قرار نگرفته است.

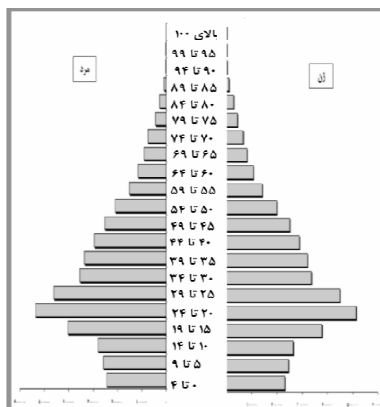
شکل (۱): نقشه شهر تهران به تفکیک مناطق بیست و دو گانه شهرداری و سرکلانتری ها

قلمرو زمانی: از آنجا که در این پژوهش از روش مقطعی بهره گرفته شده است، بنابراین قلمرو زمانی موضوع تحقیق، بین سالهای ۱۳۸۸-۱۳۹۰ می باشد .

ویژگی‌های جغرافیای طبیعی شهر تهران: شهر تهران از نظر موقعیت جغرافیایی در ۵۱ درجه و ۰۸ دقیقه، تا ۵۱ درجه و ۳۷ دقیقه طول شرقی و ۳۵ درجه و ۳۴ دقیقه تا ۳۵ درجه و ۵۰ دقیقه عرض شمالی قرار گرفته، ارتفاع آن از ۱۷۰۰ متر در شمال به ۱۲۰۰ متر در مرکز و بالاخره ۱۱۰۰ متر در جنوب می رسد.

ویژگی های جغرافیای اجتماعی تهران:

جمعیت: شهر تهران بالغ بر ۸۲۱۷۲۳۶ نفر جمعیت دارد و در حال حاضر یکی از کلان‌شهرهای مهم قاره آسیا و خاورمیانه محسوب می‌شود، جدول (۲). جمعیت این شهر حدود ۱۷/۱۵ درصد کل جمعیت ایران را تشکیل می‌دهد و تراکم آن متجاوز از ۱۰۰۰۰ نفر در کیلومتر مربع می‌باشد، (هادی پور، ۱۳۷۸، ص ۱۱-۱۲).

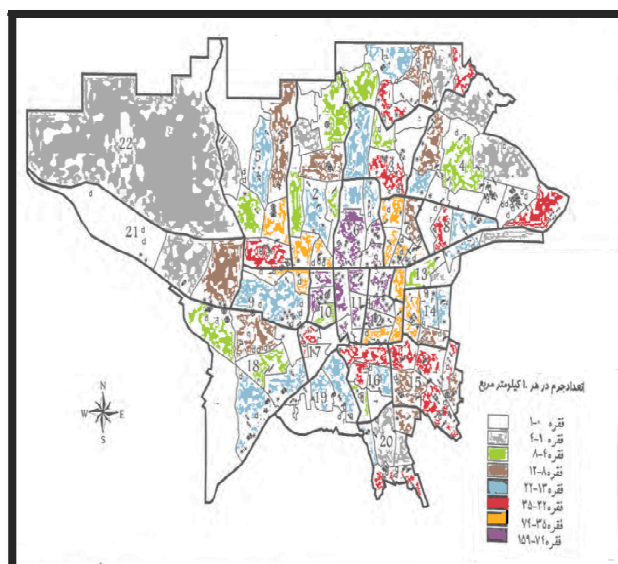

شکل (۲): هرم سنی جمعیت شهر تهران

تجزیه و تحلیل:

برای بررسی رابطه تعداد کمی جرم به نسبت تعداد جمعیت (و مساحت هر منطقه)، مناطق ۲۲ دوگانه تهران، مورد مطالعه قرار گرفته و با بهره گیری از آمار و ارقام موجود در سال های ۸۸ و ۸۹ نسبت به تعیین جغرافیای جرم در کلان شهر تهران با مطالعه موردی قتل و سرقت اقدام شد. در مجموع بیشترین تراکم جمعیت در نواحی داخلی مناطق ۱۰، ۸، ۷، ۱۵، ۱۴ و ۱۷ ملاحظه می شود، و بخش های بیرونی از جمله شمال و غرب، دارای تراکم جمعیتی کمتر از نواحی داخلی و جنوبی است. بیشترین تراکم جرم در هر صد هزار نفر جمعیت در ناحیه یک از منطقه ۱۲ (حد فاصل خیابانهای امیر کبیر، امام خمینی، حافظ، ابن سینا و خیابان انقلاب و در محدوده بخش مرکزی شهر)، ناحیه یک از منطقه ۶ (خیابان کریم خان زند تا خیابان انقلاب) و ناحیه چهار از منطقه ۳ و در محدوده خیابان شریعتی، ولیعصر، وحید دستگردی و بزرگراه رسالت به چشم می خورد. کمترین نسبت جرم در واحد سطح در بخش هایی از منطقه های ۸، ۱۰، ۱۶ و ۱۷ تهران دیده می شود.

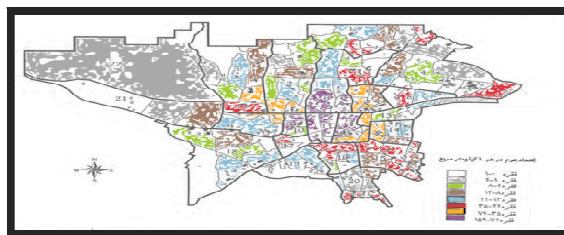
تحلیل نقشه های تراکم نسبی جرم (به ازای جمعیت و واحد سطح) ارتباط مستقیم و مثبت تراکم جمعیت (در نواحی مختلف شهر) و تعداد جرم ارتكابی در هر منطقه را به خوبی نشان می دهد. بنابر این هر قدر تراکم جمعیت در ناحیه یا منطقه ای از شهر تهران بیشتر باشد، احتمال وقوع جرم در آن افزایش می یابد. در شکل (۳) تراکم نسبی جرایم در مناطق و نواحی شهر تهران دیده می شود.

شکل (۳): تراکم نسبی جرایم در مناطق و نواحی شهر تهران

نتیجه گیری و بحث:

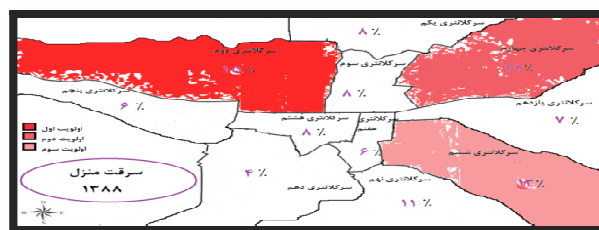
برای بررسی رابطه تعداد کمی جرم به نسبت تعداد جمعیت (و مساحت هر منطقه)، مناطق ۲۲ دوگانه تهران، مورد مطالعه قرار گرفته و با بهره گیری از آمار و ارقام موجود در سال های ۸۸ و ۸۹ نسبت به تعیین جغرافیای جرم در کلان شهر تهران با مطالعه موردی قتل و سرقت اقدام شد. در مجموع بیشترین تراکم جمعیت در نواحی داخلی مناطق ۱۰، ۷، ۸، ۱۵، ۱۴ و ۱۷ ملاحظه می شود، و بخش های بیرونی از جمله شمال و غرب، دارای تراکم جمعیتی کمتر از نواحی داخلی و جنوبی است. بیشترین تراکم جرم در هر صد هزار نفر جمعیت در ناحیه یک از منطقه ۱۲ (حد فاصل خیابانهای امیر کبیر، امام خمینی، حافظ، ابن سینا و خیابان انقلاب و در محدوده بخش مرکزی شهر)، ناحیه یک از منطقه ۶ (خیابان کریم خان زند تا خیابان انقلاب) و ناحیه چهار از منطقه ۳ و در محدوده خیابان شریعتی، ولیعصر، وحید دستگردی و بزرگراه رسالت به چشم می خورد. کمترین نسبت جرم در واحد سطح در بخش هایی از منطقه های ۸، ۱۰، ۱۶ و ۱۷ تهران دیده می شود. تحلیل نقشه های تراکم نسبی جرم (به ازای جمعیت و واحد سطح) ارتباط مستقیم و مثبت تراکم جمعیت (در نواحی مختلف شهر) و تعداد جرم ارتكابی در هر منطقه را به خوبی نشان می دهد. بنا بر این هر قدر تراکم جمعیت در ناحیه یا منطقه ای از شهر تهران بیشتر باشد، احتمال وقوع جرم در آن افزایش می یابد. در شکل (۴) تراکم نسبی جرایم در مناطق و نواحی شهر تهران دیده می شود.

شکل (۴): تراکم نسبی جرایم در مناطق و نواحی شهر تهران

درصد فراوانی سرقت منزل در کلان شهر تهران:

در بررسی های صورت گرفته، بیشترین درصد سرقت منزل در سال ۱۳۸۸ به ترتیب اولویت مربوط به سرکلانتری های دوم، چهارم و ششم می باشد، شکل (۵). در حالیکه این اولویت در سال ۱۳۸۹ به سرکلانتری های چهارم، ششم و دوم تغییر پیدا نمود،

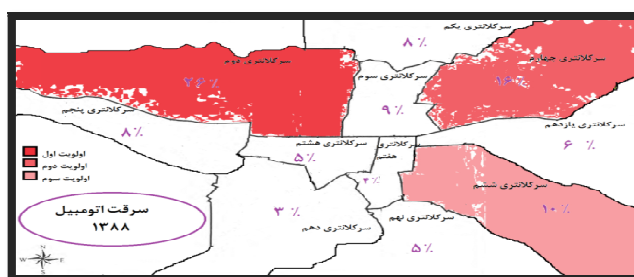
شکل (۵): درصد سرقت منزل بر حسب فراوانی سرکلانتران و کلانتری های تابعه در سال ۱۳۸۸

در نگاه اجمالی چنین استنباط می گردد، دسترسی آسان به راه های مواصلاتی و خروجی شهر، تغییر بافت بومی و جمعیتی ساکنین، حضور و سکونت افراد غیر بومی، مهاجرت های دسته جمعی از سوی برخی از طوایف - مشخصاً طایفه فیوج - و

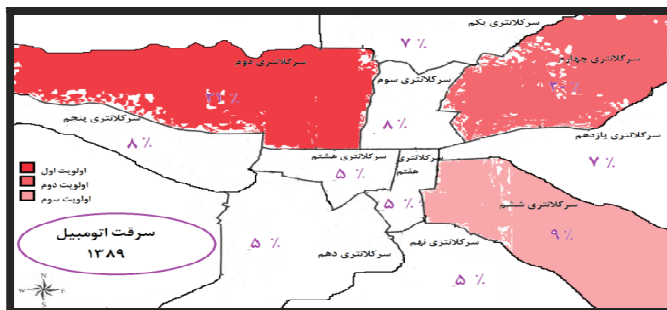
با رجوع شکل (۸)، در سال ۱۳۸۹ سرکلانتری هفتم به این اولویت ها افزوده شد و مهترین علت، تمرکز مرکز ثقل اقتصادی پایتخت (بازار بزرگ تهران) در این محدوده می باشد. شلوغی بیش از حد این منطقه امکان کنترل های جمعی را به حداقل رسانده و اغلب سرقت ها که به صورت کشوری می باشد توسط سودجویان، معتادان و غالباً زنان صورت می پذیرد.

درصد فراوانی سرقت اتومبیل در کلان شهر تهران:

در یک نگاه اجمالی، می توان دریافت که سرکلانتری های دوم، چهارم و ششم به ترتیب اولویت، بیشترین سهم را از موضوع جرم فوق به خود اختصاص داده اند، شکل (۹).

شکل (۹): درصد سرقت اتومبیل بر حسب فراوانی سرکلانتری و کلانتری های تابعه در سال ۱۳۸۸ در بررسی اجمالی صورت گرفته، چنین بر می آید که، سرقت اتومبیل در سرکلانتری دوم نسبت به سال قبل ۴/۸ درصد کاهش داشته، در حالیکه در سرکلانتری چهارم ۳/۷ درصد افزایش نشان می دهد، شکل (۱۰).

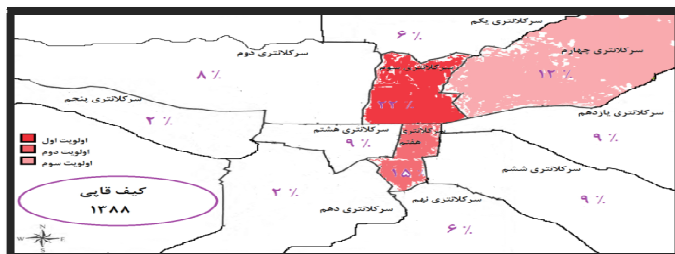

شکل (۱۰): درصد سرقت اتومبیل بر حسب فراوانی سرکلانتری و کلانتری های تابعه در سال ۱۳۸۹ از علل و عوامل مهم بروز سرقت در این دو حوزه که حاشیه های غربی و شرقی کلان شهر تهران را تشکیل می دهند، می توان به ساخت و ساز های غیر اصولی، تعدد شهرک های اقماری، عدم تامین پارکینگ متناسب با واحد های مسکونی، وجود راه های مواصلاتی و گریز بسیار به شهرستان های اطراف بالاخص شهریار، دماوند، رودهن و ... و از همه مهمتر تغییر بافت جمعیتی، عدم اصالت محلی و محله گرایی و نکته دیگر اینکه وجود زمان طولانی از موعد انجام بزه که معمولاً در خلوتی و نیمه های شب صورت می گیرد تا اعلام آن به مراکز انتظامی و قضایی اشاره داشت

درصد فراوانی کیف قاپی در کلان شهر تهران:

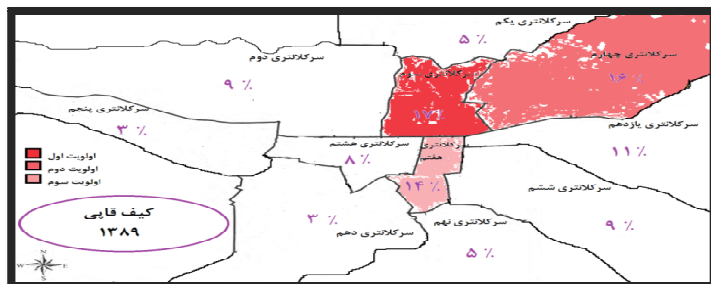
در سال ۸۸ کیف قاپی به ترتیب در سرکلانتری های سوم، هفتم و چهارم بیشترین فراوانی را داشت. در سال ۸۹ این اولویت تغییر یافت و سرکلانتری سوم رتبه اول و سرکلانتری های چهارم و هفتم در رتبه های بعدی قرار گرفتند با این تفاوت که این جرم

در سرکلانتری سوم ۵/۷ درصد و در سرکلانتری هفتم ۱/۱ درصد کاهش، در حالیکه در سرکلانتری چهارم ۳ درصد افزایش داشته است، شکل (۱۱).

شکل (۱۱): درصد کیف قاپی بر حسب فراوانی سرکلانتران و کلاتتری های تابعه در سال ۱۳۸۸

از علل بارز و مشخص انجام این بزه در مناطق فوق الاشاره می توان به تمرکز برخی از مراکز تجاری و خرید، استقرار ادارات، سازمان ها و نهاد های دولتی، سفارت خانه ها و مراکز دیپلماتیک، بانک های عامل و مراکز بورس و اوراق بهادار، حضور و تردد تعداد کثیری از جمعیت شناور (میدان امام حسین تا میدان آزادی) که برای انجام امورات مختلف وارد شهر می شوند

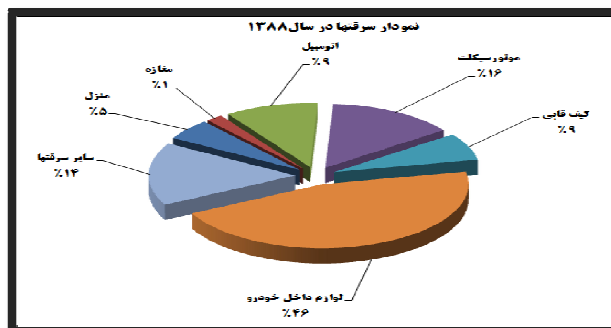

شکل (۱۲): درصد کیف قاپی بر حسب فراوانی سرکلانتران و کلاتتری های تابعه در سال ۱۳۸۹

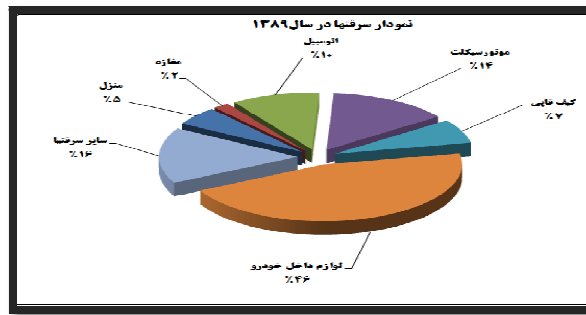
سرقت لوازم خود رو:

الف) در سال ۱۳۸۸ سرقت لوازم خودرو با ۴۶٪، موتور سیکلت با ۱۶٪ و سایر سرقتها با ۱۴٪ به ترتیب بیشترین فراوانی را دارا بوده و ۲۴٪ مابقی مربوط به سرقت اتومبیل (۹٪)، مغازه (۱٪)، منزل (۵٪) و کیف قاپی (۹٪) بوده است. شکل (۱۳).

ب) در سال ۱۳۸۹ سرقت لوازم خودرو با ۴۶٪، سایر سرقتها با ۱۶٪ و موتور سیکلت با ۱۴٪ به ترتیب بیشترین فراوانی را دارا بوده و ۲۴٪ مابقی مربوط به سرقت اتومبیل (۱۰٪)، مغازه (۲٪)، منزل (۵٪) و کیف قاپی (۷٪) بوده است. شکل (۱۴).

شکل (۱۳): نمودار فراوانی سرقت ها در سال ۱۳۸۸

شکل (۱۴): نمودار فراوانی سرقت ها در سال ۱۳۸۹

جغرافیا و پراکندگی وقوع قتل در کلان شهر تهران:

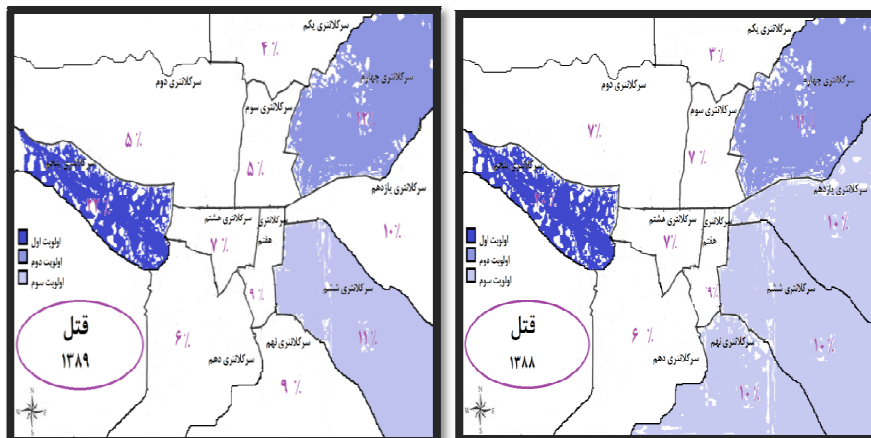
قتل از نوع جرایم خشن محسوب می شود. در بین همه انواع خشونت، قتل نفس یا آدم کشی (جان کسی را عمدا و به طور غیر قانونی گرفتن) خطرناک ترین و در عین حال نادرترین نوع خشونت در جوامع است. در ایران بسیاری از قتلها ناشی از مشاجرات بی اساس و پیرامون موضوعهای پیش پا افتاده است. قتلهای ناشی از مسایل ناموسی بیشترین درصد قتل را به خود اختصاص داده است. قاتلان عمدتا مرد، جوان، بی سواد یا کم سواد، مجرد و از طبقات محروم جامعه اند و به دلایلی مانند:

(۱) خارج بودن از حالت عادی، (۲) پنهان کردن کج رفتاری یا جرمی دیگر، (۳) اختلافات عقیدتی و اخلاقی، (۴) اختلافات و درگیریهای قومی و قبیله ای، (۵) مسائل جنسی و ناموسی، (۶) اختلافات مالی و ملکی مرتکب قتل شده اند

نکته مهم اینکه بیشتر مقتولان به نحوی با قاتل خود آشنایی و ارتباط داشته اند. بر مبنای تحقیقی که در ایران انجام شده است، فقط ۱۴/۴ درصد از قاتلان نسبت به مقتول کاملا غریبه بوده اند و در اکثریت قاطع قتلها، بین قاتل و مقتول رابطه متقابلی بر اساس شناخت قبلی وجود داشته است، (سروستانی، ۱۳۸۸، ص ۱۲۴).

درصد فراوانی قتل در کلان شهر تهران:

در بررسی اجمالی صورت گرفته، سرکلاتری های پنجم، چهارم و ششم بیشترین درصد فراوانی قتل را به ترتیب به خود اختصاص داده اند، شکل (۱۵). از علل و عوامل مهم آن می توان به مهاجرت و سکونت قومی و قبیله ای، داشتن تعصبات و تعلقات خاص، بضاعت اندک مالی و ناتوانی اقتصادی و نبود منزلت خانوادگی مناسب و سایر محرومیت های اجتماعی و فرهنگی اشاره داشت.

شکل (۱۵): درصد وقوع قتل بر حسب فراوانی سرکلانتران و کلانتری های تابعه در سال های ۱۳۸۸ و ۱۳۸۹

آزمون و پاسخ فرضیات:

الف) وقوع برخی جرایم با ساختار طبقاتی محلات شهری رابطه دارد: با توجه به بررسی های صورت گرفته و آنالیز آماری موجود در خصوص برخی از جرایم، مشخصاً سرقت و قتل در نقاط مختلف کلان شهر تهران، چنین استنباط می گردد، مولفه هایی همچون پایگاه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ساکنین در مناطق شهری به میزان قابل توجهی در بروز و رشد برخی جرایم خاص تاثیر گذاشته است.

ب) بین تراکم جمعیت در مناطق مختلف شهر و نواحی داخل آنها و میزان جرایم موجود ارتباط مستقیم دارد:

مطابق این فرضیه افزایش جرم رابطه مستقیمی با تراکم جمعیت دارد. در بررسی نقشه ها، جداول و اشکال جرایم مقایسه ای موجود در بخش تجزیه و تحلیل و آنالیز داده های آماری می توان نتیجه گرفت که درصد فراوانی وقوع جرایم در بخشهایی که بیشترین جمعیت شناور و ساکن را در خود جای داده است، به مراتب بیشتر از سایر نقاط می باشد. چنانچه خیابان انقلاب - آزادی را به عنوان مرز طبقاتی فرض نماییم، به این باور می رسیم که غالب جرایم در ضلع جنوبی این خیابان رخ داده است. همچون بازار بزرگ تهران به خودی خود از عوامل تولد، رشد و افزایش جرم و مجرم می باشد. اسکان بسیاری از افراد ولگرد و لا ابالی، معتاد، دختران فراری به صورت گروهی در بیغوله هایی که حتی مشخصه ای از آنها بر روی نقشه جغرافیایی تهران یافت نمی شود، از دیگر علل و عوامل موضوع فوق می باشد.

ج) توزیع جرایم در شهر تهران تابعی است از ویژگیهای نواحی شهری و شرایط مورد نیاز تحقق هر یک از جرایم مانند خلوتی، تاریکی محل و یا شلوغی و ازدحام که در بخشهای مرکزی، نواحی حاشیه ای و یا حتی برخی از محلات شهر معمولاً بیشتر اتفاق می افتد:

در بررسی داده های بدست آمده در فصل مربوطه می توان دریافت تمرکز و تنوع شدید فعالیت ها و رفت و آمد در بخش مرکزی شهر، حضور قشر کثیری از شهروندان در این بخشها در وهله اول زمینه را برای حضور مجرمینی که ارتکاب اعمال مجرمانه خود را

وابسته به این مقوله ها می دانند فراهم می آورد. از این گذشته رشد و افزایش تعدادی از جرایم خاص مورد مطالعه در برخی از نواحی همچون مناطق حاشیه ای اولاً به جهت بافت جمعیتی موجود و از بین رفتن بافتهای سنتی و قدیمی، ثانیاً حضور و سکونت قومیت و طوایف مختلف با ساز و برگ، گویش و تعصبات خاص خود، ثالثاً ویژگی های مکانی- فضایی برخی از مناطق از جمله خلوتی، استیجاری بودن غالب واحدهای مسکونی، نبود همیت محلی و روابط خانوادگی بین همسایگان و اهالی، دسترسی آسان به راههای مواصلاتی، عدم تناسب گستردگی جغرافیایی و فراوانی جرم با علل و عوامل باز دارنده موجود از فاکتورهایی است که باعث تولد و رشد جرایم در برخی از نواحی شهری می باشد.

نتیجه گیری:

- ۱) عدم تناسب گستردگی جغرافیایی حوزه سرزمینی برخی از سرکلانترها با میزان وقوع جرم از یک سو، علل و عوامل بازدارنده از جمله نیروی انسانی و... از سوی دیگر، از مولفه های بروز جرم در حوزه سرزمینی کلان شهر تهران می باشد.
- ۲) شناسایی و احصاء کانونهای جرم خیز با ذکر پیک زمانی جرائم که معمولاً برخی از رخدادها در زمانهای مختلف شبانه روز صورت می گیرد و ضرورت بهره گیری از امکانات فنی و پلیسی از جمله سیستم اطلاعات جغرافیایی GIS در این خصوص .
- ۳) وقوع جرایم، تعقیب و مجازات مجرمین و مبارزه با این ناهنجاریها، مستلزم تشکیلات گسترده پلیسی و انتظامی، امکانات وسیع و صرف هزینه های مالی برای دولت و بطور کلی بخش عمومی جامعه است.
- ۴) عدم آمایش سرزمینی، نبود نظارت دقیق توسط مسئولین ذربط بر نوع و نحوه اسکان مکانی - فضایی آنان باعث شده است که کماکان مهاجرین از اقصی نقاط کشور به کلان شهر تهران سرازیر شده و در نقاط مختلف که غالباً با گویش و نوع تکلم آنها قرابت دارد، ساکن شوند انتخاب این گونه مناطق که معمولاً در حاشیه تهران می باشد به علت نبود امکانات رفاهی، خدماتی، آموزشی، بهداشتی مناسب و کافی به خودی خود شرایط را برای بروز برخی از جرایم فراهم می آورد .
- ۵) شناسایی شرایط مکانی بوجود آورنده فرصت های جرم و یا تسهیل کننده آن با تکیه بر اصول علم جغرافیا ضروری به نظر می رسد. بدین وسیله می توان با تغییر شرایط و خلق فضاهای مقاوم در برابر جرم، به طور موثری از میزان ناهنجاریها کاست.
- ۶) در مبارزه با عوامل وقوع جرم و پاکسازی کانونهای جرم خیز، علاوه بر پرداختن به مولفه های اجتماعی و فرهنگی، افزایش میزان کنترل و مراقبت توسط عوامل انتظامی و اجرایی، تخصیص بیشتر منابع اعم از تجهیزات، امکانات و نیروی انسانی، از مقوله هایی است که می تواند تا حد زیادی از بروز و گستره جرایم جلوگیری کند.
- ۷) نظر به دیدگاه صاحب نظران مطالعات امنیتی و رجوع به ایده های نظریه پردازان جغرافیای جرایم شهریز دهه ۱۹۷۰، چنین استنباط می گردد که موضوع جرم، جرم شناسی و برخورد با مجرمین بصورت آکادمیک و مطالعات تطبیقی پیگیری و با به روز نمودن تجهیزات باز دارنده و پلیسی مطابق با استانداردهای روز تا حد زیادی نواحی آسیب پذیر شهرها رصد و راهکارهای بهینه ای جهت جلوگیری و توقف جرایم در مناطق آلوده با الهام از نظریات موصوف مد نظر قرار گیرد.
- ۸) با توجه به بررسی صورت گرفته ، شاخص های اجتماعی، اقتصادی جامعه از جمله بی سوادی، اجاره نشینی، تراکم بالای جمعیت، تعدد قومیت ها و پایبندی به برخی از تعصبات خاص طایفه ای، وجود فاصله طبقاتی ملموس از یک سو و وجود برخی نواحی مساعد برای تولد و تعلیم مجرم از جمله استقرار مراکز مهم ، سازمانها ، نهادها و مراکز دیپلماتیک ، مرکز تجاری بزرگ و... از سوی دیگر از علل و عوامل بروز جرم و افزایش میزان آن در برخی از مناطق خاص می گردد.
- ۹) با توجه به داده های بدست آمده و نقشه های جرم خیزی، به نظر می رسد بین آرایش فضایی برخی از جرایم با ساختار جغرافیایی محل وقوع جرم از یک سو و نیز پایگاه طبقاتی ساکنین محله های تهران از سوی دیگر رابطه معناداری وجود دارد.
- ۱۰) اگر محور شرقی- غربی خیابان انقلاب و آزادی را به عنوان خط تفکیک پایگاههای طبقاتی و اجتماعی شهر تهران فرض نماییم، به وضوح می توان دریافت که ۵۵/۵۵ درصد وقوع سرقت و ۶۶/۴۱ درصد وقوع قتل در سال ۱۳۸۸ و ۵۷/۷۴ درصد وقوع سرقت و ۶۳/۸۵ درصد وقوع قتل در سال ۱۳۸۹ در مناطق جنوبی این خط تفکیک رخ داده است.

(۱۱) باتوجه به اینکه مجرم درانتخاب هدف مجرمانه خودتصمیمی کاملاًمنطقی وعاقلانه میگیردوبرایاین کارکاملأبه نوع جرم،زمان،جاذبه هاوامکانات برای انجام عمل مجرمانه میانیدشد. عدم حضورنگهبان وحتى به رهگیری ازافرادغیربومی برای این منظورامکان دسترسی وفرارسریع ازمحل ارتکاب جرم،فرصت هایی است که احتمال بروزرافزایش میدهد،لذابه شکل منطقی وجودفرصت های جرم بیشتردریک مکان،احتمال تکرارآنرافزایش وکم شدن این فرصت هامیزان جرم راکاهش میدهد.

(۱۲) در بررسی اجمالی کانونهای بروز جرم و رابطه آن با مجرمین و متخلفین، می توان دریافت که غالب آنها افراد غیر بومی بوده، یا به صورت جمعیت شناور کرارا در محل، تردد داشته و حتی به صورت موقت، محلی را برای سکونت غیر دائم خود برگزیده اند تا ضمن نزدیکی به محل انجام بزه، در جابجایی و ترک صحنه جرم دچار مشکل نشوند.

(۱۳) مجرمین مانند سایر افراد عادی به فعالیت روزمره خود پرداخته و در خلال آن در جستجوی فرصتهایی هستند تا مرتکب جرم شوند. آنها پس از شناسایی فرصت های مناسب یک هدف کم خطر را از بین اهداف مجرمانه انتخاب و سپس به این بزه مبادرت می ورزند. تعدد عوامل بازدارنده، به انحاء مختلف تا حد زیادی از بروز اینگونه جرائم می کاهد.

(۱۴) در بررسی اجمالی فراوانی وقوع قتل در تهران، چنین استنباط می گردد که رخداد این جرم در مناطق حاشیه ای تهران به مراتب بیشتر از سایر نقاط می باشد. واقعیت تکان دهنده این است که:

الف) بیشتر قاتلان از طبقه محروم جامعه هستند.

ب) نرخ آدم کشی در مناطق فقیر نشین بیشتر از مناطق مرفه نشین است.

ج) مردها بیشتر از زنها به این جرم مبادرت می ورزند وازلحاظ ترکیب سنی بسیار جوان هستند.

(۱۵) صرف نظر از اینکه برخی از مجرمین به جهت پایگاه و منزلت خانوادگی خود از بدو تولد مستعد انجام اعمال مجرمانه می باشند، هم اندیشی، تقلید، عدم ارضاء شخصیتی، نبود شغل مناسب جهت ارتزاق، نبود کنترلهای اجتماعی مناسب . رسوخ و بروز بیماریهای دامنه دار (مانند رشوه و باج خواهی) در بدنه برخی از ادارات ازعوامل مهمی است که نه تنها نمی تواند جرم را ریشه کن نماید، زمینه را برای یارگیری، تشکیل جمعیت و سایر جرائم مرتبط فراهم می نماید.

با عنایت به اینکه برخی از جرائم از عوامل مشدده محسوب و بر روح و روان شهروندان تأثیر مستقیم می گذارد، انجام اقدامات روانشناسانه بروی شخصیت برخی از مجرمین که شرایط بازگشت به دامن جامعه را دارند، از جمله شرمنده سازی مجرم در قالب مشاوره، برگزاری کارگاه های تربیتی و آموزشی وحتى در شکل شدیدتر،عدم قبح زدایی اجتماعی جرم بااقداماتی همچون پیشگیری از گرداندن مجرم در محل انجام بزه و... تا حدی می تواند زمینه را برای بهبود کنترلهای جمعی فراهم سازد.

پیشنهادهات:

- (۱) توجه خاص به مبحث آمایش سرزمینی بویژه پیرامون حریم تهران و جلوگیری از گسترش مناطق حواشی تهران.
- (۲) استفاده و بهره گیر یاز امکانات فنی بویژه دوربین ها، حسگرها و سایر تجهیزات فنی جهت کنترل نقاط جرم خیز شهر تهران.
- (۳) ایجاد و تقویت واحدهای پژوهشی در سیستم پلیس در راستای اخذ و آنالیز آمار جرایمی و هدایت فعالیت پلیس در این ارتباط، بویژه بهره گیری از سیستم اطلاعات جغرافیایی (G.I.S) در شناسایی نقاط جرم خیزو مناطقی که تکرار برخی از وقوعات در آن مشهود می باشد.
- (۴) انطباق امکانات پرسنلی و لجستیکی و آموزشی پلیس با استانداردهای جهانی در کلانشهر تهران.

۵) بازنگری و به روز نمودن برخی از مقررات هم در ارتباط با عملکرد پلیس و هم دستگاه قضایی که در این ارتباط خفیف بودن یا بلا مجازات ماندن برخی از مجرمین مبحث مهمی است که نه تنها شخص متنبه نمی گردد بلکه با شکل و شیوه نوین تر به بزه ارتكابی ادامه می دهد.

۶) فرهنگ سازی و آگاه سازی شهروندان توسط واحدهای مختلف از جمله صدا و سیما، نشریات، جراید، آموزش و پرورش و خانواده ها ایجاد محیط امن برای فرزندان به منظور پیشگیری از تولد و گسترش برخی همنشینی ها با الگوهای رفتار انحرافی.

۷) ایجاد و تقویت فرهنگ زیستی همجواری در میان اقوام و طوایف.

۸) توزیع مناسب و کافی نیروهای پلیس در مناطق مختلف کلان شهر تهران به فراخور تمرکز و پراکندگی جرایم از یک سو و گستردگی جغرافیایی از سوی دیگر به منظور کاهش جرایم خاص در نقاط مشخص.

۹) اعمال کنترل های اجتماعی بر روی مجرمین و متخلفین رها شده از زندان توسط مقامات قضایی و عوامل اجرایی و هم چنین بالا بردن هزینه ارتكاب بیش از منفعت برای افراد موضوع فوق.

۱۰) اتخاذ تدابیر، وضع قوانین و مقررات جدید ساخت و ساز، رعایت اصول مهندسی با معیارهای استاندارد طراحی محیطی در پیشگیری از وقوع جرایم با تعیین قلمرو مالکیت، تقویت فعالیتهای حمایت کننده، افزایش مراقبتهای معمولی و کنترل ورودی ها.

۱۱) تلاش جدی دولتمردان و مسئولان امر در جهت ایجاد فضای مناسب برای اشتغال جوانان و فارغ التحصیلان دانشگاهها و ریشه کن نمودن بیکاری و هرگونه اسباب و علل بروز جرم در سطح کشور بویژه کلان شهر تهران .

۱۲) انجام مطالعات تطبیقی درخصوص وضعیت پلیس در مقایسه با سازمان پلیس کشورهای دارای توفیق در اقدامات پلیسی با درنظر گرفتن شرایط اجتماعی، فرهنگی، مکتبی و رفع نقاط ضعف موجود در سازمان پلیس از جمله؛ نیروی انسانی، آموزش های مختلف، تجهیزات، امکانات پلیسی و....

منابع و ماخذ:

- ۱- افشار کهن، ج. ۱۳۸۲. درآمدی بر جامعه شناسی مسایل اجتماعی. نشر سامان.
- ۲- انجمن جامعه شناسی ایران. ۱۳۸۰. نامه انجمن جامعه شناسی ایران، شماره ۳ و ۴. ویژه نامه دومین همایش مسایل اجتماعی ایران. موسسه نشر کلمه.
- ۳- انجمن جامعه شناسی ایران. ۱۳۸۳. مجموعه مقالات آسیب های اجتماعی ایران، انتشارات آگاه
- ۴- انجمن جامعه شناسی ایران. ۱۳۸۳. مسایل اجتماعی ایران، انتشارات آگاه
- ۵- بخارایی، ا. ۱۳۸۶. جامعه شناسی انحرافات اجتماعی در ایران. انتشارات پژوهاک جامعه.
- ۶- پور احمد، رهنمایی، م. ت. ۱۳۸۲. بررسی جغرافیایی جرایم در شهر تهران، پژوهشهای جغرافیایی، شماره ۴۴، ص ۹۸-۸۱.
- ۷- جانسون، چالمرز. ۱۳۶۳. تحول انقلابی، بررسی نظریه پدیده انقلاب. ترجمه حمید الیاسی، تهران: امیرکبیر.
- ۸- جعفری لنگرودی، محمد جعفر، مبسوط در ترمینولوژی حقوق، ۵ جلد- تهران، انتشارات گتج دانش، چاپ اول ۱۳۷۸.
- ۹- خیری، یوسف و دیگران. ۱۳۸۰. اجرای حدود در ملا عام. قم: موسسه آموزشی پژوهشی امام خمینی. زمستان
- ۱۰- رهنمایی، م. ت. ۱۳۷۵. گسترش تهران و دگرگونی روستاهای اطراف آن. سازمان مشاور فنی و مهندسی شهر تهران.
- ۱۱- سخاوت، ج. ۱۳۷۴. جامعه شناسی انحرافات اجتماعی. انتشارات دانشگاه پیام نور.
- ۱۲- سعیدی، م. ۱۳۶۸. درباره مفهوم جغرافیای اجتماعی، مجله رشد، سال پنجم، ش ۱۸.

- ۱۳- شکویی، ح. ۱۳۷۵. اندیشه های نو در فلسفه جغرافیا، چاپ اول، تهران، گیتا شناسی، جلد اول
- ۱۴- شهبازی، ه. ۱۳۷۶. بررسی و تحلیل تغییر نقش و فرم روستاها ی جنوب تهران و تبدیل آن به شهرکها و روستا و شهر های حاشیه ای: مطالعه موردی دهستان کهریزک. پایانامه کارشناسی ارشد. دانشگاه تهران.
- ۱۵- شاعلی، ج. ۱۳۷۸. مکانیابی مرکز خدمات درمانی منطقه ۵ شهرداری تهران، پایانامه دکتری. دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات
- ۱۶- شکویی، ح. ۱۳۶۹. جغرافیای اجتماعی شهرها (اکولوژی اجتماعی شهر). نشر جهاد دانشگاهی، چاپ دوم.
- ۱۷- صدیق سروستانی، ر. ۱۳۸۸. آسیب شناسی اجتماعی. انتشارات سمت، چاپ پنجم.
- ۱۸- طالقانی، م. ۱۳۷۰. مطالعات جامعه شناسی شهر تهران. موسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی
- ۱۹- عبدی، ع. ۱۳۶۷. مسایل اجتماعی قتل در ایران، تهران: جهاد دانشگاهی
- ۲۰- کلانتری، م. ۱۳۷۴. بررسی نقش محیط جغرافیایی در وقوع جرم، پایانامه کارشناسی ارشد. دانشگاه تهران
- ۲۱- کریمان، ح. ۱۳۵۵. تهران در گذشته و حال، چاپ اول
- ۲۲- کی نیا، مهدی، مبانی جرم شناسی، ۳ جلد، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ چهارم، ۱۳۷۹
- ۲۳- کلانتری، م. توکلی، م. ۱۳۸۶. شناسایی کانون های جرم خیز شهری، نشریه دفتر تحقیقات کاربردی پلیس پیشگیری.
- ۲۴- گرچی، ا. ۱۳۷۲. مقالات حقوقی، ج ۱، چاپ سوم. انتشارات دانشگاه تهران
- ۲۵- معین، م. ۱۳۶۲. فرهنگ معین، جلد دوم چاپ پنجم، تهران، انتشارات امیر کبیر
- ۲۶- محتسبی، س. ۱۳۸۰. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی
- ۲۷- مرکز آمار ایران، ۱۳۸۵. سرشماری عمومی نفوس و مسکن، فرهنگ آبادی های کشور، جلد ۱۸۱-۴۰
- ۲۸- نور بهارضا، زمینه حقوق جزای عمومی، تهران، کانون وکلای دادگستری، چاپ اول، ۱۳۶۹
- ۲۹- ولیدی، م. ۱۳۶۰. تحلیلی از شرایط محیط طبیعی و اجتماعی انسان در ارتباط با بزه کاری
- ۳۰- هادی پور، ح. ۱۳۷۸. بررسی مرز بندی نواحی منطقه یک شهرداری تهران، پایانامه کارشناسی ارشد. دانشگاه آزاد اسلامی مرکز ص ۵۶.
- ۳۱- هورکاد، برنارد. ۱۳۸۸. نهران البرز. ترجمه سیروس سهامی. نشر ترانه

۳۲- Angel, S; ۱۹۶۸. Discouraging crime through city planning. University of California. Center for planning and development research.

۳۳- Brown; L. ۲۰۰۰. Geography of crime. University of wollong, school of geosciences from the World Wide Web: <http://www.geos242.com>.

۳۴- Greenberg, S; Anelw, R. ۱۹۸۴. neighbor blood design and crime. APA journal, vol, ۵۰: ۱.

۳۵- Loukaiton, S. ۱۹۹۸. Hotspots of bus stop crime, Department of urban planning, ucla, Los Angeles.

۳۶- Henry, L. Momed, B.A, Brayan; ۲۰۰۰. Visualising the spatial temporal patterns of motor vehicle the ft.

۳۷- Sherman, L. ۱۹۸۹. Hot pots of predatory crime. routine activities and the criminology of place Criminology, VOI ۲۷.